ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพของอาหารธรรมชาติในป่าเมี่ยง: กรณีศึกษาบ้านปางมะโอ ตำบลแม่นะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ผู้เขียน นายเฉลิมชนม์ บุญเกียรติสกุล

ปริญญา วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
(การใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร. สิทธิณัฐ ประพุทธนิติสาร

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีคิดและวิธีการปรับตัวของชุมชนในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพของอาหารธรรมชาติในป่าเมี่ยงเมื่อระบบนิเวศป่าเมี่ยงเปลี่ยนแปลงไป และศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีส่วนในการปรับตัวของชุมชนในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพของอาหารธรรมชาติในป่าเมี่ยงบ้านปางมะโอ

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารงานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสารทางราชการที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้รู้และชาวบ้านในพื้นที่ศึกษาเพื่อให้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ชุมชนบ้านปางมะโอ การเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ศึกษาทำการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการเลือกแบบเจาะจง โดยศึกษา ครัวเรือนชาวป่าเมี่ยงบ้านปางมะโอ 30 ครัวเรือน รวมทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบไม่มีส่วนร่วม ตลอดจนการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้รู้ในพื้นที่

จากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านปางมะโอมีการประกอบอาชีพการทำเมี่ยงลดลงเนื่องจากการขาดแคลนแรงงานเก็บเกี่ยวผลผลิต ทำให้พื้นที่ป่าเมี่ยงถูกทิ้งร้าง ระบบนิเวศป่าเมี่ยงเปลี่ยนแปลง การใช้ประโยชน์จากพืชอาหารป่ามีทั้งพื้นที่สวนเมี่ยง พื้นที่สวนเมี่ยงถูกปล่อยร้าง พื้นที่ติดขอบสวนเมี่ยง และพื้นที่ป่าไม้ นอกจากนั้นการนำพืชอาหารป่าเพื่อประกอบอาหาร และสรรพคุณของพืชอาหารป่าแต่ละชนิด การเปลี่ยนแปลงทางด้านสภาพเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านปางมะโอ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับป่าเมี่ยงของชาวบ้าน มีส่วนทำให้สถานการณ์การใช้ประโยชน์จากพืชอาหารของชุมชนในปัจจุบันต่างจากในอดีตส่งผลถึงการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของความหลากหลายทางชีวภาพด้านอาหารธรรมชาติในป่าเมี่ยง การคงอยู่ของพืชแต่ละชนิดการขยายพันธุ์และการดูแลพืชอาหารป่า อย่างไรก็ตาม ชุมชนยังมีภูมิปัญญาในการ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพในป่าเมี่ยง โดยชุมชนมีวิธีคิดและวิธีการปรับตัวในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพของอาหารธรรมชาติเมื่อระบบนิเวศป่าเมี่ยงเปลี่ยนแปลงไป สามารถแบ่งหมวดหมู่ได้หลายแบบ โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้รู้ ถือได้ว่าเป็นการจำแนกตามระบบคิดของชาวบ้านปางมะโอ โดยมีการใช้ประโยชน์พืชอาหารป่าในด้านต่างๆอย่างเชื่อมโยงกันทั้งบทบาทหน้าที่ ทางด้านประเพณี วัฒนธรรมในการบริโภค ความเชื่อ ที่สัมพันธ์กับฤดูกาลรวมทั้งระบบความสัมพันธ์ของนิเวศป่าเมี่ยงอีกด้วย

ความสัมพันธ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอนุรักษ์พืชอาหารธรรมชาติในป่าเมี่ยงเป็นผลทำให้เกิดความมั่นคงทางด้านอาหารและรายได้ของชาวบ้านปางมะโอ ด้วยความตระหนักถึงความสำคัญต่อวิถีชีวิตท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงที่เข้ามา ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม ทั้งนี้บ้านปางมะโอ ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร และระบบนิเวศที่ประกอบไปด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ โดยความสัมพันธ์ในการเชื่อมโยงนั้นมีส่วนทำให้ เกิดความตระหนักในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำของชุมชน ส่งผลให้พืชอาหารป่ายังคงดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

Thesis Title	Local Knowledge on Conservation and Utilization of Natural Food Biodiversity in Tea Gardens: A Case Study of Pang Ma-O Village,Mae Na Subdistrict, Chiang Dao District, Chiang Mai Province
Author	Mr. Chalermchon Boonkiatsakul
Degree	Master of Science (Sustainable Land Use and Natural Resource Management)
Thesis Advisor	Lecturer Dr. Sidthinat Prabudhanitisan

ABSTRACT

The objectives of this research are to study thinking system and the adaptation of community on conservation and the utilization of biodiversity of natural food in tea gardens when tea gardens eco-system is changing and to investigate local knowledge relating to the adaptation of the community.

Data is collected from secondary sources, research documents, thesis and official documents related to the study area as well as to interview knowledgeable people and villages in the study area in order to understand the basic information of Pang Ma-O community. Field study in the area conduced by the use of questionnaires via purposive sampling to tolled 30 households including participant and non-participant observations as well as in depth interview knowledgeable people.

From the studies, the occupation of tea gardens was decreasing because of deficiency of worker for harvest. In term of this reason, tea gardens were abandoned which impact on the gardens eco-system. The utilization of natural food in the gardens areas, around the gardens and the forest around the gardens were decreasing and ignored as well. In addition, the usage of natural food for household cooking and the qualities of each kind of natural food were also decreasing. From the reason, they affected to the economic, society and the way of life of the people of Baan Pang Ma O and their relationships with the forest has changed. The situation of natural food usage nowadays which different from the past, partly affected to the increasing and decreasing of the biodiversity of natural food in the tea forest as well as the maintaining, extension and preservation of each kind of local plants and natural food.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

However, the community themselves still have the local knowledge regarding the conservation and utilization of the biodiversity from the tea forest. They have adapted their thinking process for the conservation and utilization when the eco-system has changed. Those methods could be sorted into many types depends on the local knowledge of local scholars and it can be regard as these classification according to the thinking methods of people in Baan Pang Ma O. Villagers have utilized the food plants in all aspects by related them to their roles, custom, nutritional culture, beliefs which correlated to the seasons and the eco-system involvement of tea forest as well.

The relationship between the local knowledge and the conservation of the natural food plants in the tea forest has created the stable of food and income of the people in Baan Pang Ma O. Their realizable of the importance to the ways of life among the invasion of globalization in term of economic and society development, the relationships is partly affected to created their realizable regarding the conservation of communities watershed which rich of biodiversity and eco-system as well as forest food plants to become sustain.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved